

socialdemokraterna

partistyrelsens informationstjänst

Sveavägen 68 Stockholm C

Telefon 240680

Postgiro 107 Telex 10683

PROGRAMUTSKRIFT

Programmets titel: Bakom rubrikerna

Sändningadag: 23.2.68

Producent och medverkande: Håkan Nilson

Statsrådet Olof Palme och riksdagsman Gösta Bohman (h)

HN: I onsdags kväll så gick undervisningsministern Olof Palme i spetsen för ett demonstrationståg organiserat av den svenska Vietnamkommittén. Bakom Olof Palme bars rader av plakat med USA-fientliga slagord och talkörer ropade bl a det välkända slagordet om Tage och Geijer - Lyndons lakejer. Och Olof Palme höll tal, ett tal som senare i veckan kommenterats flitigt. Ett tal som betecknats som ett hetskt och ensidigt angrepp på USA. Flera ledarskribenter har frågat sig vad Palme ville, representerade han regeringens syn på Vietnamfrågan eller talade han enbart i egen sak? En riksdagsman har också interpellat i saken. För att så här få en försmak av en kommande debatt i riksdagen om detta, så har vi i "Bakom rubrikerna" bjudit in Olof Palme och högerriksdagsmannen Gösta Bohman till en debatt om detta. Olof Palme får föra debatten per ledning från vår studio i Skellefteå, där han befinner sig i kväll, och Gösta Bohman härifrån "Bakom rubrikerna"-studion. Gösta Bohman, var så god och inled.

GB: Ja det är just dom principiella aspekterna på hr Palmes framträdande, som jag tycker är värda att diskutera. Vi är, tror jag, är jag alldeles övertygad om, överens om krigets ohygglighet. Det råder inga delade meningar på den punkten, det råder inga delade meningar om att många tragiska misstag och felbedömningar har gjorts från amerikansk sida, därnere i Vietnam, och vi är säkert alla ense om, och där har vi den hela svenska opinionen med oss, att man så fort som möjligt måste få slut på kriget. Men det är inte det som frågan nu i första hand rör. Vi är i vårt land helt neutrala i den pågående maktkampen ute i världen. Och det som sker nere i Vietnam kan inte helt isoleras ifrån den maktkamp som pågår. Det är inget försvar på något sätt, utan det är helt enkelt ett konstaterande, att det

finns ett visst samband mellan det som sker där, och som sker på andra håll. Mot den bakgrunden så frågar man sig: Är det verkligen riktigt, att en representant för Sveriges regering, och därtill en som har, inte vem som helst, det var den som har utpekats som blivande partiledare. Vid sidan av det ena krigförande landets ambassadör, riktar onyanserade och ensidiga angrepp mot Förenta staterna, utan att med ett enda ord beröra att även den andra krigförande parten kan ha ett visst ansvar. Och dessutom blir frågan ännu värre när man som hr Palme har gjort, klär sin kritik emot Förenta staterna, i delvis direkt förolämpande former. En tendensiös beskrivning av situationen. Inget försök att vara objektiv, att teckna dom verkligt stora svårigheter, som föreligger därnere. På vissa punkter är det också en direkt missvisande beskrivning av vad som verkligen har skett, som hr Palme gör. Man frågar sig: Överensstämmer verkligen ett sånt handlingssätt med vår utrikespolitiska linje? Gagnar man saken genom att uppträda på det sättet? Vi har möjligen vissa chanser att medverka i någon förlikning - det vet vi inte om - i några förhandlingar. Försvårar man inte för Sverige att medverka i en sådan förhandlingssituation? Det är framför allt dom här frågorna som jag skulle vilja rikta till hr Palme.

OP: Ja, när det gäller det principiella, för det första: Det där mötet var organiserat utav den svenska Vietnamkommittén med professor Gunnar Myrdal som ordförande. I den ingår representanter för alla politiska partier, utom högern, för religiösa organisationer, för fackföreningar och andra folkrörelser. Jag anser mig kunna uppträda vid ett möte organiserat av den svenska Vietnamkommittén.

När det gäller den andra frågan om Sverige överhuvudtaget ska ta ställning till de olika internationella frågor med hänsyn till vår neutralitet i den pågående maktkampen som hr Bohman uttryckte det, så anser jag det självklart, att neutraliteten inte får innebära att vi sticker huvudet i busken inför problem, som engagerar människorna, som är avgörande för världsfreden oberoende av om den ena eller andra sidan i maktkampen skulle ogilla vad vi gör. Jag har själv gått i fackeltåg när det gällde protester mot övergreppen i Ungern 1956. Jag har själv talat vid möten i Tyskland mot Berlinmuren. Vid ett annat tillfälle bekastades jag med stenar utav kommuniststudenter från Östberlin, när jag talade mot diktaturen på ett möte. Alltså: Vi kan inte stoppa huvudet i busken - neutraliteten måste innebära att vi också kan ta ställning.

Den tredje frågan är vad jag har sagt. Där kom Gösta Bohman med en rad mycket svepande beskyllningar mot mitt förehavande. Men eftersom det inte på någon punkt fanns något belägg för hans uttalanden, så är det ganska svårt att bemöta honom på den punkten. Ja, för att ta en kärnpunkt så har jag sagt, att en växande internationell opinion envist och med allt större styrka samlat sig kring en vädjan till Förenta staterna: Sluta villkorslöst bombningarna av Nord-Vietnam. Erkänn FNL som fullvärdig part vid förhandlingsbordet. Först då blir det förhandlingar. Då kan det bli fred. Då måste det bli nationell självbestämmanderätt för Vietnams folk. Det borde vara en självklar förpliktelse för alla Europas regeringar, att med kraft och beslutsamhet ge uttryck för denna opinion. Det var väl kärnpunkten i mitt tal, och den står jag för.

GB: Betraktar verkligen Olof Palme inlägget i den här frågan där han stod vid sidan av den ena krigförande partens ambassadör som en vädjan till Förenta staterna? Från första minuten till den sista var det i stort sett ett enda angrepp på Förenta staterna. Hr Palme talade inte som privatperson. När hr Palme deltog i demonstrations-tåget mot Ungern var hr Palme privatperson. Här är hr Palme en

framträdande representant för Sveriges regering. Det är det som gör skillnaden så stor. Och inlägget var till sin natur en krigsförklaring mot Förenta staterna, en onyanserad krigsförklaring. Hr Palme säger att jag gör svepande beskyllningar. Jag kanske ska, för säkerhets skull, läsa upp en del av det som hr Palme har sagt. När hr Palme beskriver bakgrunden till det som nu sker, det som hände under den franska perioden, så vill hr Palme i sitt tal ge ett intryck av att fransmännen var, ska vi använda ett enkelt uttryck, påhejade av amerikanarna och att vapenstilleståndet i Vietnamkriget skedde mot amerikanarnas önskemål. I själva verket bör väl hr Palme känna till, att det var inte minst amerikanarna som förmådde fransmännen att ingå det här vapenstilleståndet. Och det som då hände för Vietnam var ju inte alldeles smärtfritt. Ungefär en halv miljon katoliker vandrade ut ifrån Nord-Vietnam söderut av rädsla för att förlora egendom och förlora livet, och flyktingströmmen pågick under lång tid. Det låtsas hr Palme inte alls om. Nå, jag har bara tagit upp en enda av dom frågor som jag skulle vilja beröra och som jag kanske ska återkomma till så senare när hr Palme har svarat.

OP: Ja, för det första, så - jag deltog inte som privatperson utan som representant för ett politiskt förbund i fackeltåg mot Ungern tillsammans för övrigt med representanter för regeringen. Men låt oss ta för det andra - det är orimligt att säga att mitt tal var en krigsförklaring, det var ju tvärtom en vädjan om att det äntligen ska bli fred. När det gäller händelserna 1954, så tror jag att hr Bohman är dåligt underrättad, därför att jag följde detta alldeles speciellt just vid den tidpunkten. Det är obestridligen så, att Förenta staterna ville inte underteckna Genève-överenskommelsen, som stipulerade att Vietnam skulle enas efter fria val som skulle hållas i juli 1956. Detta förslag som den dåvarande konservativa regeringen i England stod bakom den franska regeringen stod bakom, ville icke Förenta staterna stödja, och det blev sedermera inga val enligt Genève-avtalets bestämmelser. Och jag tror det var ett, eller jag är övertygad om, att det var ett ödesdigert misstag av Förenta staterna vid den tidpunkten, att inte följa Genève-avtalet.

GB: Hr Palme nämner för andra gången ordet vädjan. Brukar verkligen hr Palme när hr Palme vädjar, klä vädjan i såna ord som hr Palme har gjort den här gången, då har vi uppenbarligen helt olika uppfattningar i vad som ligger i ordet vädjan. Sen går hr Palme förbi min fråga till hr Palme beträffande amerikanarnas insatser under den franska tiden. Jag upprepar mitt påstående att amerikanarna gjorde vad dom kunde för att få slut på kriget. Att dom inte undertecknade Genève-överenskommelsen det är riktigt, men det var av andra skäl. Deras intresse av att få slut på kriget var alldeles obestridligt. Jag ska fortsätta med det som hr Palme kallade för svepande formuleringar. Hr Palme säger beträffande Amerikas intresse av vad som händer där ute
Ingen kan vara så orimligt oförnuftig, utan att också ekonomiska intressen finns med i bilden.
Hr Palme menar alltså att i det som sker ute i Vietnam så har Amerika direkt ekonomiska intressen, att det i varje fall medverkar. Är det verkligen hr Palmes uppfattning? Och talar hr Palme i det sammanhanget verkligen för regeringen?

OP:

När det gäller den första frågan, så, oavsett om dom var intresserade av att få slut på kriget, vilket dom väl självfallet var, för det kostade Amerika 1954 stora summor, så var dom inte intresserade av att få slut på kriget på sådana villkor som den andra parten kunde acceptera.

När det gäller den andra frågan, så har jag sagt att jag inte tolkar det här kriget som bara ett uttryck för en slags kapitalismens imperialism, därför att jag tror att det är många andra faktorer som spelar in i bilden. En slags överdriven kommunistkräck som redan präglade bilden 1945. Men när det gäller dom ekonomiska intressena, så har ju dessvärre, höll jag på att säga, uttalen både från Nixon och Eisenhower framlagts som skäl för att fortsätta Vietnamkriget, att USA har råvaruintressen och andra i regionen. Alltså: dom har själva anfört ekonomiska intressen som motiv för sitt engagemang i Vietnam, och där har jag alltså bara stött mig på det som ledande personer på den amerikanska sidan har sagt, men jag tror personligen att det är andra frågor. Den här kommunistkräcken och i närvarande stund, en, ska vi säga, en prestigeesituation. En svårighet att ta sig ur den här konflikten på ett sätt som kan tillfredsställa en inhemsk opinion o s v, som är förklaringen till det hela.

GB:

Det är ju inte det, som vi nu diskuterar, utan vad vi diskuterar idag är, om man verkligen kan åstadkomma ett resultat genom att uppträda så onyanserat, så ensidigt fördömande hr Palme har gjort i det här sammanhanget. Och när hr Palme dessutom sitter med i den svenska regeringen. Det är ju den frågan vi diskuterar, och jag tar fram här den ena punkten efter den andra i hr Palmes tal vill påvisa att där ger hr Palme missvisande och delvis felaktiga, ger en felaktig beskrivning av vad som har hänt, och nu viker hr Palme ifrån den ena punkten efter den andra, och det tycker jag hr Palme ska fortsätta med. Vi ska ta opp en annan formulering som jag tycker är väldigt intressant. Bortsett nu ifrån den där hr Palme utmanar föräldrarna till de amerikanska soldater som har stupat, i Amerika. Det är formuleringen om demokratin. Hr Palme sa så här: Förenta staterna hävdar, att man vill försvara det vietnamesiska folkets demokratiska rättigheter mot främmande inkräktare. Men skall man tala om demokrati i Vietnam, är det uppenbart, att den i betydligt högre grad representeras av FNL än av Förenta staterna och dess allierade juntor. Ja, hade hr Palme begränsat sig till att tala om dom allierade juntorna, så är det väl ingen, råder det väl ingen meningsskiljaktighet. Men Förenta staterna är i Vietnam för att hävda demokratiska principer. Dom gör det fel, det kan vi vara överens om. Dom gör misstag och felbedömningar, men att i demokratiskt hänseende jämföra FNL med Förenta staterna, det är missvisande hr Palme.

OP:

Ja, för det första, så påstår hr Bohman att jag viker. Det är ett gammalt trick. Dom tre punkter, som hr Bohman har tagit upp beträffande dom ekonomiska intressena, beträffande Genève-överenskommelsen 1954, som hr Bohman uppenbarligen inte har läst på, och den europeiska opinionen, så har jag bara vidhållit precis vad jag sa i talet. När det gäller den sista, den är rätt så avgörande. Jag har sagt att Förenta staterna i Vietnam inte företräder demokratin, vilket som ska byggas på folkets vilja. Och jag har i talet utförligt dokumenterat detta. Nu är det alldeles klart, att den här nationella motståndsrörelsen hade folkets stöd 45. Det är lika klart att den hade det 54 och 56, när det skulle ha varit fria val. President

Eisenhower har ju sagt, att 80 procent utav folket hade röstat på Ho Chi Minh. Det är väl alldeles uppenbart, så nu i Vietnam att dessa junter har folket emot sig. En regim som inte skulle kunna överleva en enda dag utan mer än en halv miljon amerikanska trupper. Den har ju folket emot sig. Och den här offensiven som dom här FNL-grupperna har haft, det är ju klart att det skulle ju inte kunnat genomföras med framgång utan att dom hade folket i väsentlig grad med sig. Alltså: Var folkopinionen i Vietnam står, är väl alldeles klart. Nu vet vad är FNL? Ja vi vet att det är en koalition utav en rad olika grupper. Det finns borgerliga grupper, där finns kommunistiska grupper, där finns olika variationer av socialism. Vad det blir av det när dom får makten, det vet vi inte. Lika väl som vi kunde veta dom frihetarörelser i Algeriet eller något annat land. Men att dom har en folkopinion - vi står inför valet mellan dom här junterna - även det här att dom har folkopinionen med sig, det är väl alldeles klart. Därmed har jag inte sagt att inte Förenta staterna är en demokrati. Men i Vietnam representerar dom, stöder en regim som alldeles uppenbart har folket emot sig.

HN: Ska vi därmed försöka samla oss till någon form utav avslutande repliker. Gösta Bohman först.

GB: Ja, jag har tagit upp - jag har riktat min kritik emot statsrådet Palme, framför allt därför att jag anser att det är principiellt utomordentligt betänkligt att en representant för den svenska regeringen står vid sidan av en krigförande makts ambassadör och talar öppet till en stor mängd människor, och gör det på det sätt som hr Palme har gjort. Ett ensidigt angrepp på Förenta staterna, icke något försök att objektivt teckna en bild av dom verkligt stora svårigheter som finns här. Det är en ohygglig kamp som pågår, och det borde ligga i hr Palmes eget intresse, om han inte var ute i andra ärenden, att verkligen bidra till att göra klart för människorna om dom inte vet det förut, hur komplicerad, och hur förskräckligt svår situationen är i Vietnam. Och det har hr Palme inte gjort, och hr Palme har avsiktligt underlåtit att göra detta. Det är det jag tycker är det betänkliga, och det vidhåller jag.

HN: Avslutningsreplik, Olof Palme.

OP: Ja, min objektivitet måste vara ganska hygglig, eftersom hr Bohman inte har kunnat påvisa någon punkt i talet som var fel. Men för det andra, så är jag juvan vid det här. För tre år sen när jag höll ett tal om Vietnamfrågan, som jag försökt följa i tjugo år, då var det precis samma storm. Om förment ensidighet, jag var Pekingagent och allt möjligt annat. Det visade sig att numera så angriper man inte någon enda punkt i det talet, utan instämmer i stort sett. Jag tror det kommer att bli likadant här. Det är en oerhört central fråga för demokrati i Vietnam i dag. Man kan nämna komplicerad, och man kan tala om de ohyggliga förhållandena och svårigheterna, men det gäller egentligen enkla grundläggande principer. Ska demokratin förenas med motstånd mot folkens självbestämmanderätt, mot motstånd mot en nationell frigörelsesträvan. Ska demokratin förenas med privilegierade grupper som motsätter sig sociala förändringar, som en oavgjänglig nödvändighet till dom fattiga länderna. Det är en avgörande fråga för demokratin. Jag menar att det får inte vara så, som demokratin syftar till människornas frigörelse. Vi måste

vara positiva till nationell självbestämmanderätt. Vi måste vara positiva till social förändring. Därför är det så oerhört viktigt, att just vi som är demokrater förmår ta ställning i Vietnamkriget. Begära freden, men en fred som tillgodoser det vietnamesiska folkets vitala intressen. Och visst kan det bli kritik. När vi har kritiserat diktaturregimer i öst, så har vi fått kritik från det hållet. När vi har kritiserat Vietnamkriget, så har vi fått kritik från rakt motsatt håll. Men jag anser det vara för demokrater, också för ett litet land, en moralisk förpliktelse att säga sin mening, och den mening jag gett uttryck för, den står jag för.